

DVIJE BRONČANE APLIKE IZ VINKOVACA

Izvorni znanstveni rad
UDK 904(497.5 Vinkovci)
73.046.1(497.5 Vinkovci)

Dr. sc. IVANA ISKRA-JANOŠIĆ
Gradski muzej Vinkovci
Trg bana J. Šokčevića 16
HR-32100 Vinkovci

U obilju arheološke grade, svojom ljepotom, izdvajaju se pojedinačni predmeti u fundusu Gradskog muzeja Vinkovci. Izrazito atraktivne dvije brončane aplike plijene svojom ljepotom ali i dokazom djelovanja radionica u Cibalama i Mursi već u 2. st. U dubokom reljefu prikazan je stariji bradati muškarac, a u plitkom reljefu glava Meduze.

Jedan od umjetničkih izraza Rimljana je i sitna brončana plastika. Prva pojava ove umjetničke vrste vezana je za legionare s kojima počinje rimski utjecaj u 1. st. Kasnije se javljaju i domaće radionice koje se obično vežu uz centre gdje se kovalo oružje i novac (*Siscia* i *Sirmium*). Repertoar figuralne brončane plastike je vrlo velik, od izrada božanstava, polubožanstava, životinja i ptica, te aplika i figuralnih posuda. Radionice na prostoru međuriječja Save i Drave postojala su u rimskim gradovima *Mursa*, *Cibalae*, *Siscia*. O postojanju ovih radionica u Cibalama i Mursi potvrđuju tzv. lebdeći Erosi (BRUNŠMID 1914.: 217/ 21; PINTEROVIĆ 1962.: Sl. XVII/2, XVIII/1; 1965.: T. IV/ 4a,b;¹ VIRC 1967.: T.II) izvedeni vrlo sličnim stilom, obično raširenih ruku i oslonjeni na jednu nogu (BRUNŠMID 1914.: 264/261, 263; VIRC 1967.: T.IV a,b; TADIN 1979.: T.XXI, XXII, XXIII). Drugu potvrdu nalazimo u osebujnom stilu izrade perja na figuricama ptica koje su nađene u Cibalama i Mursi. Budući da je ova brončana skulptura datirana u 2.-3. st., radionice su počele djelovati relativno rano i konkurirati uvoznj metalnoj plastici. Iz navedenih razloga možemo pretpostaviti i da su dvije aplike iz ovoga rada proizvod lokalnih radionica.

RELJEFNA APLIKA SOKRATA

Vrlo lijepa mala aplika prikazuje poprsje starijeg muškarca. Gotovo skulptorska bista nalazi se na kružnom punom postolju prstenastog ruba, izvedena lijevanjem, a kasnije fino doradena. U urezanim dijelovima kose vidljivi su ostaci pozlate. Muškarac je ćelav na tjemenu, dok je kosa uz uši dosta jaka i prelazi

u brkove i vrlo gustu kovrčavu bradu blago podijeljenu na sredini. Oči su vrlo izražajne s naglašenim arkadama i očnim zjenicama. Nos je nešto širi, a usta puna. Ukupan dojam lica odražava ozbiljnost i strogost.

Dimenzije: pr. postolja 2,7 cm, v. biste 3,1 cm; inv. br. A-3947. Aplika je pronađena prilikom zaštitnih iskopavanja "Jugobanke" 1976/7. g., odnosno na prostoru rimskog termalnog kompleksa.

Na kojem predmetu je aplika služila kao ukras teško je reći pogotovo što je malih dimenzija, pa se najvjerojatnije radi o nekom manjem uporabnom predmetu. Sličan način izrade aplika nalazimo u Osijeku i Sisku (PINTEROVIĆ 1962.: Sl.XIX/1; TADIN

Sl. 1. Reljefna aplika Sokrata

¹ U ovom svom radu D. Pinterović ovaj puta spominje samo jednog Erosa.

1979.: T.XLVII/134, 135). Što se tiče determinacije biste, može nam poslužiti analogni put kamene aplike koja prikazuje Sokrata, a nalazi se u Arheološkom muzeju u Zadru.² Prema opisu M. Kolege (KOLEGA 1989.: 184/10) spomenuti reljef pripada drugoj skupini Sokratovih portreta koji su nastali u 4. st. pr. Kr., po zadatku njegova učenika Platona koji je izradu brončane statue povjerio Lizipu. Naša aplika vrlo je slična kamenom prikazu Sokrata iz Arheološkog muzeja u Zadru. Sve opisane karakteristike ima i kameni reljef, ali s određenim specifičnostima na sam materijal.

Kako je naša mala bista-aplika rađena po modi Hadrijanova razdoblja, kada se kosa iza ušiju spaja s valovitim brkovima i dugom kovrčavom bradom, možemo je datirati u 2. st.

Druga brončana aplika, vrlo fine zelene patine, također je kružnog oblika i prikazuje Meduzu unutar jednog šireg prstena. Aplika je lijevana i kasnije urezivanjem doradena. Stražnja strana je udubljena i ima okomito postavljenu deblju ušicu koja je služila za pričvršćivanje. Prikazano je mlado žensko lice, naglašenih očiju i obrva. Nos je spljošten, a usne blago obješene prema dolje, dajući cjelokupni dojam hladnog pogleda, što je karakteristika lica Meduze. Lice uokviruje gusta valovita kosa koja na tjemenu završava s dva krila i dvije zmijske glave koje gledaju prema dolje, s vanjske strane čela i jednom zmijskom glavom na vrhu glave, dok je ispod brade vidljivo tijelo zmije.

Dimenzije: v. 5,1 cm, š. 4,9 cm; inv. br. A-3951. Aplika je pronađena prilikom zaštitnih iskopavanja na lokaciji "NA-MA" 1976. g.

APLIKA S LIKOM MEDUZE

Od četiri Meduze iz Siska koje je objavio

Brunšmid samo jedna je vrlo slična našoj Meduzi od oblika kruga do načina prikaza. Jedino što ova

Sl. 2. Aplika s likom Meduze

pronađena u Sisku ima više zastrašujući pogled (BRUNŠMID 1914.: 249/167; TADIN 1979.: 39/107, T.XL/103). Lj. Tadin datira Meduzu u 1.-2. st. smatrajući je rimskim importnim proizvodom. Možemo pretpostaviti da je, možda, upravo ovaj tip Meduze poslužio kao uzor za ostale koje su nešto lošije izvedbe ili je ona rezultat svladavanja vještine domaćih radionica.

Ova dva vrlo lijepa brončana predmeta pokazuju mogućnosti lokalnih radionica, ukus stanovništva, te njihov životni prosperitet.

² Portret Sokrata je iz zbirke Danieli.

LITERATURA

- BRUNŠMID, J., 1914., Antički figuralni bronsani predmeti u Hrvatskom narodnom muzeju u Zagrebu, VHAD n.s. XIII, Zagreb, 207-268.
- CAMBI, N., 2000., Imago animi - Antički portret u Hrvatskoj, Split, 7-425.
- KOLEGA, M., Rimska portretna plastika iz zbirke Danieli u Arheološkom muzeju u Zadru, Diadora 11, Zadar, 159-222.
- MEDINI, J., Rimska brončana plastika u Arheološkom muzeju u Zadru, Diadora 4, Zadar, 143-179.
- PINTEROVIĆ, D., 1962., O rimskoj bronci s terena Osijeka i okolice, OZ VIII, Osijek, 71-113.
- PINTEROVIĆ, D., 1965., O rimskoj bronci u arheološkoj zbirci osječkog muzeja, OZ IX-X, Osijek, 77-105.
- POPOVIĆ, LJ. B., MANO ZISI, Đ., VELIČKOVIĆ, M., JELČIĆ, B., 1969., Antička bronca u Jugoslaviji, Beograd, 11-344.
- TADIN, LJ., 1979., Sitna rimska bronzana plastika u jugoistočnom delu provincije Panonije, AI I, Beograd, 7-156.
- VELIČKOVIĆ, M., 1972., Rimska sitna bronzana plastika u Narodnom muzeju, Antika IV, Beograd, 13-104.
- VIRC, Z., 1967., Rimska brončana plastika u vinkovačkom muzeju, ARIR IV-V, Zagreb, 373-379.

KRATICE

- AI   Archaeologia Iugoslavica, Beograd
- ARIR   Arheološki radovi i rasprave, Zagreb
- OZ   Osječki zbornik, Osijek
- VHAD   Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva, Zagreb

TWO BRONZE SCULPTURES FROM VINKOVCI

SUMMARY

Among numerous archaeological items of the City Museum in Vinkovci there are two outstanding bronze sculptures. Small bronze plastic sculptures emerged with legionaries and Roman influence in the 1st century. Later on they were made at local workshops placed at centres with mints (Siscia, Sirmium). The workshops in the area between the Sava and the Drava existed in Roman towns Mursa, Cibalae, Siscia. The existence of the so called suspended Eros statues and how feathers were depicted confirm that these workshops were active in Mursa and Cibalae. Since this bronze sculpture dates back to the 2nd and 3rd centuries the workshops started to function in this border area of Pannonia Inferior rather early. The sculptures that are dealt with in this article can be ascribed to local workshops.

A very beautiful little sculpture depicts a round-based man figure, bold on his tophead, his hair framing the face with his moustache and a very curly beard slightly parted in the middle. There are visible gilding

traces on its surface but it is difficult to determine where it could have been. According to the analogies we conclude that the sculpture depicts Socrates and since it was made in style dating back to the period of Hadrian we can date it to the 2nd century.

Another bronze sculpture with a fine green round patina depicting Medusa within a wider ring. The sculpture was cast and put through final processing stages. It depicts a young female face with strong eyebrows and emphasized eyes. Her nose is flat and slightly sagging lips are giving away a typical cold impression. The face is framed by thick wavy hair on the tophead ending with two wings and two snake heads looking downwards, a snake head on the top of her head; snake body appears below its chin. Analogies and samples of Roman import it can be dated back to the 2nd century; these bronze items show what the local workshops had been able to produce, what taste the population had had and their life prosperity had been.